

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

ВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА МАТЕРІАЛІ
АРАБСЬКОЇ МОВИ

Студентки групи Пар 16-20

факультету східної та слов'янської
філології

денної форми навчання

Освітньої програми:

Арабська мова і література

та переклад, друга

східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.060 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша – арабська

Богач Дарії Юріївни

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	5
ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ.....	5
1.1. Поняття про фразеологізми.....	5
1.2. Функціонально-стильові розряди фразеологізмів	8
1.3. Експресивно-стилістичне забарвлення фразеологізмів	9
РОЗДІЛ 2	14
ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АРАБСЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	14
2.1. Особливості фразеології арабської мови	14
2.2. Типи міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО сучасних арабської і української мов.....	20
2.3. Способи перекладу фразеологізмів з арабської мови.....	24
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Актуальність роботи. Фразеологічний склад арабської мови постійно оновлюється через активне використання прецедентних феноменів в різних контекстах. Параміологічний та фразеологічний аспект арабської культури відображає його культурне багатство та реагує на зміни у суспільно-політичному та культурно-етичному житті, адаптуючись до потреб сучасного суспільства.

Арабські фразеологізми відображають лексичне та культурне багатство відповідної національної спільноти. Мова постійно розвивається, а фразеологізми відображають ці зміни, відтінки життя та культурні тенденції. Вони змінюються динамічно відповідно до суспільних та культурних змін і сприймаються як відображення національного колориту та емоційних відтінків.

Вивчення фразеологізмів розширює наше розуміння людського світу, сприяє розвитку поваги до культури, поповнює наш мовний арсенал унікальними виразними висловами і сприяє кращому осмисленню складних явищ.

Знання цих унікальних виразів народної мудрості та їх розуміння під час сприйняття різноманітних мистецьких, літературних та медійних творів, а також правильне їх використання, відображає нашу емоційну зв'язаність із рідною мовою.

Фразеологія вчить нас не лише мовленню, а й формує нашу мораль та виховує за допомогою мудрих висловів, що містяться у прислів'ях, приказках і примовках, розкриваючи нам глибини мови.

Останнім часом фразеологія привертає все більше уваги від дослідників мови, істориків і літераторів. Це зрозуміло, оскільки вона є важливим джерелом для дослідження культурних та історичних аспектів життя народу.

Фразеологія, завдяки своїй експресивності та естетичному виразу, додає глибину нашому сприйняттю дійсності, збагачуючи духовний світ сучасної людини.

Фразеологізми відрізняються образністю, яка проявляється у перетворенні стійких словосполучень в нові структурно-фразеологічні вислови, що призводить до появи різноманітних конотацій та додаткових значень.

Проблема перекладу фразеологічних одиниць в сучасному дослідженні перекладу займає одне з провідних місць. Існує велика кількість матеріалів,

присвячених вивченню фразеологізмів, в яких розглядаються різні способи їх перекладу. Проте дослідження використання фразеологізмів у арабській мові та методів їх перекладу залишається маловивченою темою.

Отже, **метою** нашої роботи є дослідження особливостей використання фразеологізмів у арабській мові та способів їх перекладу.

Відповідно до мети роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути поняття про фразеологізми;
- проаналізувати групи фразеологізмів, їх функції як предмет дослідження фразеології;
- охарактеризувати експресивно-стилістичне забарвлення фразеологізмів;
- з'ясувати особливості фразеології арабської мови;
- дослідити типи міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО сучасних арабської і української мов;
- проаналізувати способи перекладу фразеологізмів з арабської мови.

Об'єкт дослідження – фразеологізми арабської мови.

Предмет дослідження – особливості використання фразеологізмів у арабській мові та способи їх перекладу.

Методи дослідження: метод порівняння, метод зіставлення.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ДЖЕРЕЛОЗНАВЧА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1. Поняття про фразеологізми

Фразеологізми, або стійкі вирази, є важливою складовою будь-якої мови, оскільки вони відображають культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. В арабській мові також існує велика кількість фразеологізмів, які відображають культуру, традиції та специфіку мислення. Дослідження фразеологізмів в арабській мові дозволяє краще зрозуміти менталітет та особливості цієї мови (19).

В особливому розділі лексикології, який називається фразеологією, з точки зору ступеня злиття їх частин, лексичного складу і структури піддаються вивченню і фразеологічні звороти тобто стійкі поєднання слів, що представляють собою цілісні відтворювані одиниці.

Розглядаючи сутність поняття “фразеологізм”, яке є ключовим у контексті цього дослідження, передусім слід звернутися до історичного аспекту дослідження фразеології. Фразеологія, як один із розділів лексикології, що займається вивченням усталених мовних зворотів, протягом довгого часу займала нечітке місце у системі лінгвістичних дисциплін. Як правило, раніше фразеологію не відокремлювали від лексикології, а ґрунтовні дослідження в області фразеології як окремої дисципліни розпочались лише наприкінці ХІХ– на початку ХХ ст. Тому, фразеологія є порівняно молодим напрямком лінгвістичних досліджень, в якому залишається ще багато прогалин, серед яких і їх перекладознавчий аспект.

Фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мовлення будь-якої стильової зорієнтованості. Вони наповнюють мовлення глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності, фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності, національного колориту (20, с. 228).

Фразеологізм – не просто стійке словосполучення слів, не просто мовний і стилістичний засіб. Фразеологізм – це вислів, у якому завжди є краплинка менталітету нації, її світосприйняття, її культури – її обличчя (29, с. 40), саме цим зумовлюються і труднощі відтворення фразеологізмів в перекладі, і необхідність застосування широкого спектру трансформацій.

Одним з основних постулатів фразеології є наявність синонімічного еквівалента у вигляді слова. Зазначимо, що сьогодні більшість дослідників не підтримує цю тезу, оскільки велика кількість ідіом не мають такого еквівалента, а якщо і мають, то відбувається втрата експресії, образної конотації.

Але у перекладацькому аспекті наявність еквівалентного слова полегшує роботу перекладача і залишає можливість перекладу, коли інші засоби недоступні.

Я. І. Баран розрізняє два підходи для розв'язання цієї проблеми: принцип тотожності (фразеологічна одиниця розглядається як еквівалент слова) та відмінності (співвідношення фразеологізму і слова). Фразеологічна одиниця і слово мають чимало спільних ознак: за своєю природою вони є двобічними одиницями мови (оскільки мають план вираження і план змісту), характеризуються однаковою функціональною природою (оскільки виступають у ролі членів речення, причому функціональна природа фразеологічних одиниць залежить від їхнього лексико-граматичного значення) (5, с. 56).

Спільною рисою фразеологічної одиниці і слова є семантична цілісність, глобальність значення. О. І. Смирницький вважає семантичну цілісність і відтворюваність фразеологізму основними ознаками еквівалентності його слову. Т. М. Удовиченко також вказує на семантичну еквівалентність фразеологічної одиниці й слова: “Групі фразеологічних зворотів, рівнозначних слову або словосполученню, притаманне значення, у всіх відношеннях аналогічне лексичному значенню слова” (28, с. 20).

Деякі з дослідників відносять фразеологізм і слово до одного рівня – лексико-семантичного або лексико-фразеологічного, що і визначає їх спільність та еквівалентність, проте співвіднесення цих одиниць до одного рівня має досить суперечливий характер. Ще однією характерною рисою, притаманною як

фразеологізмам, так і словам є їх відтворюваність у мові в готовому вигляді, а не творення заново на відміну, наприклад, від вільних комбінацій слів.

Хоч фразеологічним одиницям притаманна стабільність компонентів загалом, проте на характер їхньої структури можуть впливати такі чинники, як: перестановка, додавання (експансія), заміна (субституція), дистантне розміщення компонентів, контамінація фразеологічних одиниць і т. д.

Фразеологічні одиниці є сполученнями слів, що дає змогу говорити про їхню нарізнооформленість. Іншими словами, фразеологізми побудовані зі слів за певними граматичними моделями та принципами вільних словосполучень і речень.

Оскільки слова побудовані за словотвірними моделями за допомогою морфем та основ, то їм характерна цільнооформленість. Це пояснюється, насамперед, їх функціональним навантаженням, адже основна функція слова – номінативна, фразеологізм же, виступаючи складним лінгвістичним знаком, призначений не стільки для називання певних предметів, явищ, ознак, скільки для їх образно-емоційних оцінок, що й зумовлює основну функцію фразеологічних одиниць, яким, передусім, притаманне характеризуюче начало, тобто експресивно-оцінну (9, с. 254).

Поряд з іншими ознаками фразеологізмів (цілісність значення, відтворюваність, постійність компонентного складу та структури) надзвичайно важливою є експресивність, що базується на образності й досягається завдяки метафоричності значення. Експресивність є “самою інтенсифікованою ознакою” як однією з рис фразеологізмів, що “активізує мислення людини, викликає напругу почуттів у слухача (читача)”. Цьому сприяє вибір об’єкта вторинної номінації, адже через фразеологію проходять саме ті сторони людської діяльності, які вторинно відбиваються “через випукле дзеркало людських почуттів, сприймань і їх оцінок” (6, с. 34).

Отже, фразеологізми передають найтонші відтінки душевних порухів, надають висловлюванню національного колориту, збагачують наше мовлення, роблять його образним, виразним, емоційним. Фразеологізми в мовленні функціонують паралельно з лексичними одиницями, що служать для побудови висловлювань, але частотність та доречність їх використання різна.

1.2. Функціонально-стильові розряди фразеологізмів

Існують різноманітні підходи до принципів класифікації фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний, генетичний, тематичний та інші. Більшість дослідників розрізняють три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення (ідіоми), фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення є абсолютно неподільними, нерозкладними словосполученнями, значення яких не залежить від їх лексичного складу. У їх значенні немає ніякого, навіть потенційного, зв'язку із значенням їх компонентів. Фразеологічні зрощення зазвичай не перекладаються українською мовою; у іншій мові вони можуть мати відповідники.

Фразеологічна єдність – це семантично неподільний фразеологізм, цілісне значення якого вмотивоване значенням компонентів. Більшість фразеологізмів є образними висловами, причому образний стрижень, на якому вони виникають, може відчуватися більш чи менш виразно. Фразеологічні єдності можуть виникати і внаслідок синтаксичної спеціалізації фрази, вживання її у певній граматичній формі, а також через наявність експресивних відтінків значення.

Фразеологічні сполучення – це стійкі вислови, до складу яких входять слова з вільним і фразеологічно зв'язаним значенням. У них цілісне значення випливає з семантики окремих слів.

Поза трьома групами фразеологізмів залишилися народні прислів'я, приказки, примовки, крилаті вислови, термінологічні словосполучення.

А. Шестаков у своїй класифікації фразеологічних одиниць додає четвертий клас — фразеологічні вирази, до яких він відносить стійкі фразеологічні звороти. Фразеологічні вирази є нерозкладними мовними конструкціями, що складаються зі слів з вільним значенням, але використовуються як сталі мовні одиниці. До цього класу належать прислів'я, приказки, крилаті вислови та народні порівняння (30).

А. Шестаков виділяє дві групи фразеологічних виразів:

1. Фразеологічні вирази комунікативного характеру, що є цілими висловленнями, рівноцінними реченню, і виражають певне судження.

2. Фразеологічні вирази номінативного типу, які представляють собою мовні кліше, зазвичай складені з простих словосполучень. Вони не створюються мовцями, а використовуються як готові структурні та значеннєві одиниці. Фразеологічні вирази номінативного характеру виконують номінативну функцію у мові, є словесною формою певного поняття і, як і окремі слова, відображають його значення (30).

Таким чином, вчені використовують різні критерії для класифікації фразеологізмів.

1.3. Експресивно-стилістичне забарвлення фразеологізмів

Стилістично забарвлені фразеологізми визначаються їхньою стилістичною належністю, тобто тим, як вони пов'язані з певними сферами мовленнєвого спілкування. Серед таких фразеологізмів особливо виділяють просторічні та жаргонні, які особливо активізувалися наприкінці ХХ століття.

Структурно забарвлення фразеологічних одиниць найбільш тісно пов'язане з їхньою експресивністю, емоційністю та оцінністю. Оскільки емоційність та оцінність фразеологічних одиниць часто поєднуються з їхньою експресивністю (багато лінгвістів розглядають експресивність навіть як категоріальну ознаку фразеологізмів), термін "стилістично забарвлені" використовується досить виправдано (12).

Експресивне забарвлення пов'язане з виразними особливостями фразеологічних одиниць. Експресивність передусім визначається "інтенсифікованою напругою" семантики фразеологічних одиниць, що виявляється через використання слів типу "дуже", "надзвичайно", "зовсім", "повністю" у їх визначенні.

Фразеологізми немотивованістю, а також незрозумілістю окремих їх компонентів, стають ще одним джерелом експресивності. Часто їх семантика "зливається" з художньо-поетичною формою, яка "опрацьовується" у мовному вжитку. Наприклад, це можуть бути римовані компоненти, синонімічні або паронімічні компоненти, антонімічні компоненти тощо. Експресивність таких

фразеологічних одиниць підкреслюється й компонентами-тавтологізмами, усталеними сполуками з нереальним образом або каламбурами. Експресивні фразеологізми можуть відображати стан мовця або його ставлення до того, що він висловлює (16).

Емоційність фразеологізмів пов'язана з їхньою здатністю передавати настрій, почуття, емоції та переживання, такі як радість, ненависть, гордість, захоплення, тривога, відрaza, хвилювання, співчуття і т. д.

Експресивно-оцінні вислови можна розділити на фразеологізми з високим і зниженим стилістичним планом. Фразеологізми з урочистим звучанням, поетичні, народнопоетичні або пісенні відносяться до високого стилістичного плану. Знижений стилістичний план характерний для іронічних, зневажливих, фамільярних, вульгарних чи лайливих фразеологізмів. Оцінка також може бути пов'язана з жартом (8).

Тлумачення фразеологічного значення є складним явищем, яке обумовлене специфічним відношенням до означуваних предметів або явищ дійсності, внутрішньою образною основою, надслівністю та залежністю між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і їх значенням, яке може бути повністю або частково переосмислене.

І.Л. Покровська визначала фразеологізми як стійкі словесні комплекси (ССК), які існують у мові як готові одиниці і можуть використовуватися як будівельний матеріал для мовлення. Ця характеристика об'єднує всі фразеологічні одиниці, які увійшли до фонду ССК мови. Інші риси, незважаючи на їх важливість, не мають такої об'єднуючої значимості (21).

Деякі автори схиляються приписувати фразеологізму лексичне значення або розглядати фразеологічне значення на рівні окремого слова. За словами П.Г. Єрченко, “фразеологічні одиниці і слово можуть мати семантичну близькість, виражати спільне поняття”, але така спільність є відносною. Фразеологізм і слово суттєво відрізняються за своєю природною основою. “Значення фразеологізму може відповідати значенню слова, включаючи їх тотожність” (11).

Семантика фразеологічних одиниць та їх форма перебувають у діалектичній єдності. Процес фразеологізації для кожної такої мовної одиниці був тривалим і складним. Особливості структури багатьох фразеологізмів не можна зрозуміти та пояснити без порівняння їх з відповідними словосполученнями - прототипами. Проте “розглядати той чи інший конкретний фразеологізм як словосполучення означає по суті замінити якісну специфіку фразеологізму якісною специфікою його генетичного джерела” (12). Це, безперечно, не означає, що у фразеологізмі не можуть відображатися різні особливості минулого словосполучення. Утворившись в результаті багаторазового вживання у людському колективі, в певних виробничих галузях вирази поступово ставали часто вживаними самими носіями, розширювали свої функції, набували нового змісту, вузьке конкретне їх значення замінювалося ширшим, узагальнюючим. Разом із новим значенням ці вирази набували і якісно нових семантичних ознак, ставали якісно новими мовними одиницями. У цьому можна переконатися, розглянувши семантику фразеологізмів, які утворилися у різних сферах виробничої діяльності людини.

Тут ми стикаємось з теорією еквівалентності. З одного боку, слова і фразеологічні одиниці є мовними знаками. Я. А. Баран також вважає, що слова і фразеологічні одиниці є тотожними (4). Це підтверджується визначеннями типів фразеологічних одиниць, де основною ознакою фразеологічного зрощення вважається його семантична неподільність, подібну до слова. Ще одним аргументом на підтвердження теорії еквівалентності є те, що як слова, так і фразеологізми вносяться у мовлення в готовому вигляді.

Проте, ототожнюючи слово і фразеологізм, ми мимоволі відносимо фразеологічний одиниці до сфери лексикології. Проте, як було зазначено вище, фразеологічні одиниці належать скоріше до синтаксичного рівня, що визначається специфічними властивостями їх семантики та узагальнено-абстрактним характером.

Д.Х. Баранник особливу увагу звернув на експресивність як характерну ознаку фразеологічних одиниць. Як правило, рідко можна знайти слово-еквівалент, яке б передавало таку саму виразність, що притаманна фразеологізму (6).

Український фразеолог В. М. Білоноженко відзначає “надслівність” як одну з рис фразеологічних одиниць, що відчутно виходить за межі лексичного значення слова і суперечить теорії еквівалентності (22). Термін “співвіднесеність фразеологізму і слова”, краще передає специфіку фразеологічних зворотів.

Говорячи про наявність у фразеологічних одиниць своєї семантики, важливо зазначити, що подібне значення є у кожному повнозначному слові. Тут безперечно спостерігається як спільність, так і відмінність слова і фразеологізму. М. П. Кочерган у своєму порівняльному аналізі семантики слова і фразеологічної одиниці визначив основні типи фразеологічного значення і показав, що специфіка та особливості лексичного значення у слова і фразеологічного значення у фразеологізмі обумовлені самою природою цих мовних одиниць (18).

У структурному плані фразеологізми виражають своє значення не одним словом, а обов'язковим сполученням не менше двох компонентів. Складові частини слів – морфеми – не є самостійними одиницями мови. Компонентами фразеологізму виступають слова-прототипи, здатні функціонувати і поза фразеологічною одиницею. Лексичні значення слова і фразеологізму не адекватні, хоча риси спільного, звичайно, можуть бути. Фразеологізми, як і слова, можуть утворювати самостійні синонімічні ряди й антонімічні пари.

Необхідно також звернути увагу на поняття внутрішньої та зовнішньої форми фразеологізму, які визначала М.Л. Іваницька для слова (12). Зовнішня форма - це окремий звук, а внутрішня - це значення. Розтлумачуючи поняття “значення фразеологізму”, фразеолог бере до уваги різні аспекти плану змісту і плану функціонування фразеологізмів і слів.

Таким чином, семантика фразеологізмів вимагає особливої уваги, оскільки сума значень компонентів не завжди відображає значення виразу. Тут потрібно враховувати надслівність виразу та залежність між лексичними компонентами фразеологічних одиниць і повністю чи частково переосмислене їх значення.

Образні вирази, якими є фразеологізми, містять об'ємну згорнуту інформацію, яка є специфічним способом відображення й оцінювання осіб, предметів, явищ і ознак, ситуацій, різних стосунків.

Висновки за 1 розділом:

Аналізуючи фразеологізми, розкрито їхню складність і многогранність. Фразеологізми, будучи важливою складовою мовної системи, відображають не лише лексичне багатство мови, а й власну культурну спадщину, історичний розвиток, аспекти ментальності та мовної традиції. Їх структура, семантика та функції демонструють велику різноманітність, що робить їх цікавим об'єктом дослідження.

Особливу увагу слід звернути на експресивність фразеологізмів, яка дозволяє їм передавати виразність та емоційність. Ця експресивність важлива для мовного вираження почуттів, ставлень та відношень, які не завжди можна точно передати за допомогою окремих слів.

Семантика фразеологічних одиниць є складною, і її розуміння вимагає аналізу не лише окремих компонентів, а й їх взаємодії в контексті. Це створює для мовців та вивчаючих мову велике поле для досліджень і творчості.

Урахування особливостей структури та семантики фразеологізмів є важливим у розумінні мовного виразу і взаєморозумінні між мовцями. Такий аналіз сприяє як розвитку мовознавства, так і поглибленню культурної свідомості та мовної компетенції.

Отже, фразеологізми не лише збагачують мову виразними засобами висловлювання, але й відкривають шляхи для дослідження мовної традиції, культурних особливостей та ментальності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АРАБСЬКІЙ МОВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Особливості фразеології арабської мови

Фразеологізми української та арабської мов знаходяться між собою в різних лексико-семантичних відносинах, які проявляються, як правило, у вигляді подібностей і розбіжностей, лінгвістична природа яких найбільш рельєфно виявляється при встановленні лексико - семантичної еквівалентності між фразеологізмами української та арабської мов.

Щоб пояснити деякі суттєві моменти відмінності арабської фразеології від української, необхідно зупинитися на змісті поняття “фразеологія” в арабській мові. В арабській класичній науці про мову фразеології як самостійного напрямку не існувало, “фразеологічний матеріал” досліджувався в таких її розділах, як ілм албалага “наука про красномовство” (риторика) і ілм аллуга “наука про словниковий склад” (лексикологія).

Лексикологія, включаючи лексикографію, за словами відомого дослідника-арабіста У. С. Таланова, “була одним з найбільш важливих розділів арабського класичного мовознавства, якому надавалося винятково велике значення” (27). Ця дисципліна досягла значних успіхів у арабомовному науковому світі, на що вказував, зокрема, відомий англійський арабіст Дж. Хейвуд: “...у складанні словників і у виконанні інших лексикографічних праць араби – або, точніше, ті, хто писав арабською мовою, (...) до епохи Відродження поступалися хіба тільки китайцям... Загальні і спеціальні словники, які склалися арабами, доводили їхню перевагу в цій області в той час, коли подібні праці практично не були відомі в Західній Європі” (26).

Численні не одночленні утворення, що позначають однакові поняття, стійкі словесні комплекси, різного роду звороти мови, так чи інакше співвідносяться з

сучасним терміном “фразеологічна одиниця”, фіксувалися вже в ранніх роботах з арабського мовознавства.

Як зазначає У. С. Таланов, “особливий інтерес представляє презентація фразеологічного матеріалу в понятійних (тематичних) словниках, в яких наводяться слова і вирази, в тому числі прислів'я та приказки, афоризми, а також порівняльні звороти, що відносяться до тієї чи іншої понятійної сфери (наприклад, у праці Хамазані – розум. 993 р., містить глави “Про осудження”, “Про помилку і промах”, “Про гнів”, “Про труднощі і складнощі” тощо)” (27).

Таким чином, це дозволяє зробити висновок про те, що в арабських лексикографічних працях, поряд з лексемами, фіксувалися і різні стійкі неодночленні утворення – як словосполучення, так і речення. У той же час слід зауважити, що поряд з мовними неодночленими одиницями в згаданих роботах зустрічаються і авторські утворення: цитати, витяги з поетичних творів і т. п. Істотно, що багата лексикографічна література арабського середньовіччя містить надзвичайно цінний лексико-фразеологічний матеріал, яким не володіють багато інших розвинених мов і який може бути використаний в якості основи для історичних і компаративних досліджень.

Як раніше вже було згадано, в українській лінгвістиці фразеологія розглядається як розділ мовознавства, що вивчає лексико-семантичну сполучуваність. Такий погляд на фразеологію тісно пов'язаний з проблемами “механізму фразоутворення”, мовленнєвої діяльності, в якій складне фразеологічне ціле виступає як “особлива семантична категорія” (26). Звертаючись до арабської “науки про красномовство” і особливо до праць видатного вченого Абдалкахіра Джурджані (Абдалкахіра Джурджані, 1948), можна виявити, що питання поєднання лексичних значень (маані аль калім) та “дотримання» граматичних значень (маані аннахв) в процесі породження мовлення, побудови висловлювань, в тій чи іншій мірі співвідносяться з “механізмами фразоутворення”, займали чільне місце в арабській риторичній та стилістичній.

У праці Субх Алі, а також у дослідженнях ліванського лінгвіста, що займається питаннями ідіоматики арабської мови, Еміля Бадія Якуба (Якуб, 1993) зазначається,

що арабські середньовічні вчені виявляли значний інтерес до питань переосмислення як окремих лексичних одиниць, так і словосполучень і речень. Вони звертали особливу увагу на характер переосмислення, на логічні підстави семантичних перетворень (відносини подібності, суміжності, частини і цілого і ін.), на функціонування переосмислених одиниць в мові незалежно від того, входять останні в систему мови чи ні. Суть акта переосмислення вони бачили у “відхиленні словесної форми від очевидного”, тобто в розриві звичного, очевидного, нормативного зв'язку позначуваного з його позначуванним, у відхиленні словесної оболонки від того, що “їй ставиться в мові споконвічно”, у використанні цієї оболонки (звукової чи графічної) не в основному, а у вторинному значенні. Слід зазначити, що “відхилення” – це термін (араб. ал - удуль) – “відхилення від норми”, “мовне відхилення” – один з основоположних в загальній риторичі. Переосмислені одиниці за умови поєднання в них вихідного і похідного значень (араб, мулахазатун – “співпостереження”) розглядаються в арабській риторичі як стежки (араб, маджаз, киная) (25).

Тропи бувають однослівними і багатослівними, неодночленними. Неодночленні тропи можуть бути співставні з фразореченнями. Наприклад: арака тукаддиму риджлян ватуаххіру ухра (букв. “я бачу, що ти виставляєш одну ногу вперед, а іншу відставляєш назад”, тобто “проявляєш нерішучість, вагаєшся”) (26).

Особливо в арабській науці про красномовство підкреслювалася важливість для створення виразності мови прийому “вказівки з допомогою одних значень на інші”, відповідного способу “вторинної номінації в сучасній термінології”.

Переосмислення лексичних одиниць, а також у процесі майстерного оформлення мовлення Джурджані, наприклад, бачив засіб створення додаткового сенсу (зйадату лфаїда, зйадату лмаана), (в сучасній термінології – конотація) (24).

Арабський учений звертав особливу увагу на те, що переосмислення нерідко супроводжується своєрідним, майстерним оформленням того вислову або звороту мови, в якому відбуваються семантичні зрушення. Таким чином, лексико-семантичне перетворення як би поєднується з процедурою граматичної організації вислову. Наприклад, у вислові з Корану: уацтааля ррасу щайбан “і засяяла голова сивиною» переосмислення дієслова *цтааля* “засяяла”, вжитого для вказівки на “початок

процесу посивіння”, супроводжується своєрідним граматичним оформленням висловлювання в цілому. Якщо порівняти цей приклад з реченням *іштааля щайбу рраси “засяяла сивина голови”*, *іштааля щайбу фі рраси “засяяла сивина на голові”*, стає очевидним, що вони поступаються по виразності коранічній фігурі мови (24).

Переосмислення слова і понадслівних одиниць, в яких зберігається зв'язок між вихідним і похідним значеннями, в арабській мовній концепції красномовства іменуються терміном маджаз (букв. “допустимий”, “припущення”).

Для того, щоб слово або зворот, представляли собою маджаз, недостатньо їх відхилення від вихідного значення або “перенесення” (араб. накл) словесної оболонки від одного означуваного до іншого, необхідно збереження зв'язку між вихідним і похідним значеннями. Наприклад, слово “рука” аляд, що позначає частину тіла, вживається для позначення “благодіяння” (анніама), оскільки воно походить від “руки”.

В залежності від причин, що зв'язують між собою початкове і маджаз, останній підрозділяється на істіаару (стежок метафоричного характеру), в основі якої лежать відносини подібності, і на маджаз мурсал (троп метонімічного характеру), заснований на відносинах частини і цілого, причини і наслідку, суміжності, місця і розміщеного в ньому і т. п. Такий перенос спостерігається, коли, наприклад, словом “лев” в арабській мові позначають хоробру людину, а словом “газелі” – красивих жінок (15).

Як різновид маджаза (або як самостійна фігура мови) розглядається киная (букв. “натяк”), при якій в означуваному поєднується як випадкова ознака суб'єкта, так і її характерні властивості. Цей троп полягає в тому, що мовець бажає висловити якесь значення, але згадує про нього не з допомогою словесних оболонок (араб. алфаз), призначених для цього значення в мові, а вдається до іншого значення, близького і суміжного першому, натякає з допомогою цього іншого на перше і робить друге позначенням першого. Наприклад, араби кажуть: “у кого-небудь довга перев'язь для меча”, маючи на увазі, що людина “висока на зріст”. У розумінні арабів, очевидно, якщо зріст високий, то і перев'язь для меча довга (14).

Також в арабській мові існує поняття “прислів'я і приказка”, яке виражається одним словом масал. Це слово, на думку ліванського лінгвіста Анісу Фурейхи,

відбувається із загального семантичного коріння і означає “порівняння” (25). Він зазначає, що “в загальних рисах прислів'я – це короткий повчальний вислів, судження або доконаний факт”.

Масал широко вживається в арабській мовознавчій літературі та в значеннях “приклад”, “зразок”. А також як синонім терміна тамсил (розгорнута метафора) і як власне прислів'я. Афористичні вислови крім терміна “масал” позначаються також термінами хікма (мудрість; мудрий вислів), кавл (висловлювання; назва; цитація).

Ліванський лінгвіст Еміль Бадія Якуб, який присвятив ряд своїх досліджень ліванським народним прислів'ям, зазначав, що слово “прислів'я»”має в арабських тлумачних словниках багато різних значень, він підкреслює, що дане поняття має велику кількість визначень у таких арабських лінгвістів і збирачів народних висловів Арабського Сходу, як Ібн Абду Раббі, Абу Абід аль-Касем, Бен Саляма, Аль Фарабі та ін. Сам Еміль Бадія Якуб пропонує таке визначення прислів'я: “ Прислів'я – це лаконічний вислів, який значною мірою поширений у вживанні, що переходить у спадок нащадкам від предків, зазвичай відрізняється стислістю, легкістю мови і красою звучання» (24).

Ще в ранньому середньовіччі арабські вчені велику увагу приділяли прислів'ям “ масал», займаючись їх збором, фіксацією, включали їх у словники, теоретично намагалися осмислити зібраний матеріал. Перші тлумачні словники, такі як “ Китабу лайн», автором якого був Халіл ібн Ахмад ал-Фарахиді (бл. 718 – 791), “ Лісану л-Араб» Ібн Манзура (1232 – 1311) та інші, містили прислів'я та афоризми. Афористика була широко представлена в понятійних (тематичних) словниках. Прагнення до систематизації лексико-фразеологічного матеріалу (в тому числі і паремічного) було характерне і для багатьох праць арабських філологів.

Величезна практична робота по збору прислів'їв і афоризмів, виконана арабськими дослідниками, супроводжувалася спробами теоретичного осмислення пареміологічного матеріалу: визначення його місця серед інших засобів виразності, виявлення основних властивостей і особливостей афористичних назв.

Тим не менш в арабському мовознавстві питання визначення фразеологізму, його семантичного обсягу та відмежування від інших мовних одиниць є одним із спірних, недостатньо вивчених питань.

В ході нашого дослідження при встановленні відповідностей українських фразеологічних одиниць та їх арабських еквівалентів цю обставину необхідно враховувати поряд з тим фактом, що крім фразеології літературної арабської мови існує фразеологія розмовної арабської мови, а це і є, в основному, народні прислів'я та приказки.

Еміль Бадія Якуб в одному зі своїх досліджень зазначає, що “ інтерес до вивчення виразних засобів розмовної арабської мови у порівнянні з літературним у арабських вчених з'явився порівняно недавно. Процес збору народних прислів'їв (їх алфавітне упорядкування у збірниках і тлумачення) був відносно затягнутий з причини того, що арабські мовознавці, не приділяючи належної уваги розмовній арабській мові, традиційно займалися літературною арабською мовою, мовою арабської спадщини – мовою священного Корану», т.к. вважали, що справжня література тільки та, яка написана на арабській літературній мові (21).

Проте в даний час, у зв'язку з появою поняття “ діалог культур», а також розвитком народних мистецтв, фольклору та усної народної творчості у сучасних арабських дослідників підвищився інтерес до народних прислів'їв і приказок (21).

Арабські прислів'я та приказки популярні серед арабів, мають глибокий сенс, ними, як зазначає Аніс Фурейха, “ люблять прикрашати свою промову, особливо в середовищі простого народу». Крім того, підкреслює далі ліванський лінгвіст, “ прислів'я, про яке йдеться в потрібний момент, надає вислову силу» (26).

Араби люблять свій фольклор, використовують його в мовленні, справедливо вважаючи, що без цього воно буде бідним, невиразним і позбавленим емоційності.

Труднощі перекладу фразеологізмів виникають у зв'язку з тим, що кожен фразеологізм поряд зі своїм лексичним значенням володіє національною специфікою і образністю, яку йому надають складові його слова. Як стверджує Р. Гачечіладзе, “ потрібно підібрати такі образи, які передають сутність національної специфіки стилю

оригіналу, так і перенести їх в переклад, щоб вони не втратили основних рис своєї первісної, національної форми» (8).

Таким чином, складність передачі фразеологічних одиниць на іншій мові полягає в самантизації, тобто виявленні значення, символіки та функції в даному контексті, так і в плані вираження, тобто в пошуку адекватних по образності, значенням і стилістичним забарвленням обертів.

Теоретики перекладу вважають, що відтворення фразеології є для перекладача значні труднощі ще і тому, що часто існує небезпека прийняти фразеологічну одиницю за вільне поєднання слів або, з характеру образу, неправильно витлумачити його значення.

Прислів'я і приказки можуть бути передані на іншій мові способами, аналогічними тим, які використовуються при передачі реалій. Насамперед, це переклад фразеологічних одиниць за допомогою паралелей в мові перекладу, повністю або частково співпадаючих з ними на вихідній мові.

2.2. Типи міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО сучасних арабської і української мов

Фразеологічний склад має свою власну, національно марковану частину лексики в кожній мові. Цей склад постійно поповнюється новими одиницями і відображає культурно-історичний досвід народу, а також особливості історичних законів розвитку мови. З огляду на значення фразеологізмів, виокремлюють такі типи міжмовних співвідношень:

1. Повна еквівалентність: фразеологізм однієї мови має ідентичний відповідник в іншій мові, тобто фразеологізми-відповідники за значенням, структурно-граматичною будовою, образною основою, функціонально-стилістичною та експресивно-емоційною конотацією повністю збігаються.

У таблиці 2.1 наведені приклади повних еквівалентів арабських та українських фразеологізмів на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО:

У таблиці 1 наведені приклади повних еквівалентів арабських та українських фразеологізмів на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО.

Таблиця 2.1

Повні еквіваленти

Українська мова	Арабська мова	Значення фразеологізму
добрим ділом не кори; зробивши добро, не кайся (не дорікай, не давайся взнаки)	طشلاب تبذو نبي يوس	спонукати кого-небудь не хвалитися своїми благодіяннями
хто добро творить, тому Бог відплатить	عقلني مزال لم عي يلد!	за добро завжди воздасться
ласкаве слово вабить багатьох	ناس لالام جل ي ناس حإل	добре діло може знайти відгук в душах навіть тих людей, яких вважають поганими, недобрими
за добрим ділом знаходишся, лихе саме нав'яжеться	ري خال غ ر ش ل ا ل ص ا	застереження для тих, хто вважає, що за добро завжди платять добром
нема лиха без добра	أراي خ ر ش ل ا ي ف ن!	коли із негативного явища можна отримати користь
залиши зло, і воно тебе залишить	تفكرتني ر ش ل ا ل ك ر ت ا	закликає людей робити не погані, а добрі вчинки
хто сіятиме зло, гірко каютиметься	فما نزل ا ن ص ح ي ر ش ل ا ع ر ز ي ي ل ل ا!	зло породжує лише зло

– неповна еквівалентність поділяється на такі підгрупи:

а) фразеологізми з однаковим значенням, але з різною образною основою (мотивацією): укр. за добро – добром, а за лихо – лихом; ніяке лихо до добра не доведе

– ар. مَلْظًا يَدَابِلُو رَشَلَاب رَشَلَابو مَرَكًا يَدَابِلَا و رِيخَلَاب رِيخَلَا

– добром за добро, і бедуїн виявить тобі повагу, а на зло бедуїн злом і відповідь (палест., ірак., тун.);

Таблиця 2.2

Неповні еквіваленти

Українська мова	Арабська мова	Значення фразеологізму
про вовка промовка, а вовк тут, та й у хату	يقتلي هارطم دن ع ر ي خ ل ا букв. добро зустрічається зненацька та раптово	про добру людину, яка зненацька прийшла в той момент, коли про неї говорили
взявся за гуж – не кажи, що не дуж	قلم لك شي ري خ ل ا لم ع ي ي ل ل ا! букв. якщо робиш добро, закінчуй його	заохотити того, хто став робити щось гарне, закінчити почате діло
хто добро творить, тому зло не вадить	قل ص ق ر ا و ر ش ل ا ن ع د و ع ب ا! букв. сторонись зла та заганцюй йому	закликає людей робити, гарні вчинки
лихо на лихе й вийде	قل خ ر ش ل ل ر ش ل ا букв. зло для зла твориться	жодний поганий вчинок не може бути виправданий добрими намірами
горбатого могила виправить	ناس ح ا لك ي جن ي ال ن ب ح ه ا جن ر ش ل ا ي ف букв. у злі порятують, коли не рятують тебе жодні добрі вчинки	про людину, яка не здатна виправитися за допомогою добра
злий з лукавим водились, та двоє у яму звалились	ملظني ملظلا غفدي ال نم ن! букв. хто не відштовхує несправедливість зі злом, сам творить зло	заохотити людину протидіяти злу
чого (через що) зчинилася буча?	فراغص ر ش ل ا ي ر ش ا букв. найлютіше зло – мале	попередження від недооцінки якої-небудь, навіть найнезначнішої негативної події або дії

б) фразеологізми, однакові за денотативно-сигніфікативним значенням, але різні за емоційно-оцінним компонентом (16, с. 340): укр. випустити духа (джина) з пляшки – в одній з історій, які впродовж тисячі й однієї ночі Шахерезада розповідала перському цареві, – “Рибалка та Джин»/ араб. “الصياد و العفريت” – йшлося про те, як одного разу чоловік витягнув з моря пляшку. Коли зірвав ножом корок, із пляшки несподівано вийшов стовп диму, який перетворився на злого духа. Фразеологізм вживається у значенні загрозової несподіванки, спричиненої необережністю. Араб. تقول الحكاية إن العفريت وعد الصياد أن يُغنيه إذا أخرجهُ ففعل و كان للصياد الغنى والثروة – вживається, коли говорять про дотримання обіцянки. У цих випадках при однаковості змісту й тотожності синтаксичної побудови частково еквівалентним є лексичне наповнення. Часткових еквівалентів порівняно небагато, тому що взагалі явище багатозначності менш характерне для фразеології.

Подібні фразеологізми, навіть однакові за структурою і лексичним наповненням, можуть мати в різних мовах неоднакове значення (16, с. 340): укр. і Бога хвалимо і грішимо – араб. الخير والشرّ بالمِوالاة – добро та зло завжди йдуть поруч (букв.: в дружбі) (йорд.). Вживається, щоб стимулювати людину взяти ініціативу у свої руки, не втрачати надію і у будь-якій ситуації шукати вихід.

3) безеквівалентні (в одній мові є фразеологізм, в іншій – фразеологізму з таким значенням немає): араб. تَبْعِدُ عَنِ الشَّرِّ تَسَلِّمْ – будеш далеким від лихих вчинків, залишишся цілим і здоровим (ірак.).

За умови безеквівалентності можливі два типи співвідношень:

1) співвідношення фраземи в одній мові і слова в іншій. За такої еквівалентності зворот нерідко вирізняється образністю. Однак у багатьох випадках еквівалент-слово має достатньо високий рівень внутрішньої експресії, яка компенсує відсутність фразеологічного словосполучення того самого значення (16, с. 340-341). Наприклад, українській фраземі кров холоне в жилах “моторошно, тривожно, страшно» відповідає декілька арабських слів із виразною внутрішньою формою – بِنوعٍ مُرْعِبٍ، بِصورةٍ مُرْبِعةٍ، بِفِظَاعَةٍ، أَنَا خَائِفٌ، مُفْلِقٌ، بِمَمَاتٍ. Пор. ще: укр. кирпата свашка “смерть» і араб. موتٌ، وفاةٌ، منيَّةٌ، منونٌ، حِمَامٌ، مَمَاتٌ.

2) співвідношення фраземи в одній мові і вільного сполучення в іншій (Кочерган М.П. Основи, с. 341). Наприклад: укр. каламутити воду – араб. غَرَسَ بِنُورِ (الإنقسام)الخصام... – сіяти розбрат між кимось, викликати ворожнечу.

Цінність безеквівалентної лексики (БЛ) полягає у її безмежному лінгвокультурному потенціалі. А.О. Кучеренко зазначає, що неможливо уявити процес оволодіння мовою без паралельного засвоєння соціального і культурного надбання народу – носія мови (19). Мова і культура – два явища, зв'язок між якими опосередкований людиною – носієм даної мови, даної культури.

Більш яскраво зв'язок між мовою і культурою виявляється у реаліях. Безеквівалентна лексика може також включати слова-реалії, які позначають, головним чином у текстах, предмети матеріальної культури, що виступають основними для номінативного значення слова.

Явище безеквівалентності має багато спільних рис із лакунарністю. Дослідники вважають, що БЛ – це лексична лакуна (у бінарному зіставленні з певною мовою). Мовна картина світу може мати різний вигляд. Вона створюється номінативними мовними засобами – лексемами, стійкими словосполученнями, фразеологізмами, а також значенневою відсутністю номінативних одиниць (лакунарністю).

Про безеквівалентні лексичні одиниці можна говорити як про лексичні лакуни в міжмовному порівнянні, коли постає проблема трансформації. Але все-таки між цими поняттями існує істотна різниця: БЛ визначається у межах кількох (двох) мов, тоді як лакуни можуть виникати в окремій мові через відсутність однослівної номінації певного поняття. Наприклад, українські лексеми “вайкіт” і “шарга” (крик болю і тривоги) не мають антонімічного відповідника, хоч поняття у свідомості мовців існує.

Після аналізу концептуальних засад використання терміна “безеквівалентна лексика” у лінгвістиці, ми розуміємо, що безеквівалентна лексема є специфічною одиницею, яка відображає національно-культурну унікальність мови на рівні лексики, номінує такі явища у сфері певної культури, які є унікальними для цієї мови. Безеквівалентна лексика є складником образності тексту, який несе емоційно-експресивний підтекст, пов'язаний з ідеоетнічним компонентом значення. Вона

використовується для номінації понять та реалій, які не мають точних лексичних відповідників у соціокультурних парадигмах інших мов, з якими вона порівнюється.

Наприклад: укр. відкопили варги із значенням “ображатися, гніватися” – араб. أبرد شفتيه – настовбурчувати губи із значенням “виражати ворожість”.

Отже, повна міжмовна еквівалентність фразеологізмів є непоширеним явищем, при цьому чим віддаленіші мови, тим менше в них ідентичних фразеологічних відповідників.

Після проведеного стислого порівняльного аналізу вказаних фразеологічних одиниць ми можемо зробити висновок, що наведені приклади підтверджують, що лексеми та фразеологізми, пов'язані з концептами ДОБРО-ЗЛО, знаходять вираз у фразеології. Головні засоби виразності арабських і українських фразеологізмів, які асоціюються з концептами ДОБРО-ЗЛО в художній мовній картині світу, включають такі стилістичні засоби: епітети (тавтологічні, уточнюючі та метафоричні), порівняння, метафори, та парафрази. Синтаксичні засоби, якими представлено досліджувану опозицію, різноманітні: словосполучення, різні типи простих та складних речень, конструкції, які ускладнюють структуру речення (однорідні члени, звернення та інше).

Отже, вивчення типів міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць надає нам можливість розуміти їх когнітивне навантаження, історичний контекст та сучасне використання. Семантичний спектр фразеологічних одиниць відображає процес формування національної специфіки фразеологізмів, їх образотворчі можливості та етимологічні коріння (17).

Адекватність міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць, у свою чергу, об'єктивується глибоким когнітивним аналізом зазначених одиниць у мові оригіналу та цільової мови.

2.3. Способи перекладу фразеологізмів з арабської мови

Фактичний процес перекладу не може бути безпосередньо спостережений. Він відбувається у свідомості перекладача у момент перетворення змісту, вираженого в

одній мові, у той же зміст, відтворений в іншій мові. Тому дослідження процесу перекладу відбувається через розробку різних теоретичних моделей (теорій), які намагаються описати процес перекладу в цілому або його окремі аспекти. Моделі перекладу спрямовані на систематизацію та пояснення послідовності дій, які виконує перекладач у процесі перекладу з однієї мови на іншу, і на розробку теоретичних засад, які допомагають перекладачу приймати оптимальні рішення для досягнення поставлених цілей.

Проте більшість моделей перекладу мають свої обмеження, і не завжди гарантується, що на їх основі можна здійснити реальний переклад будь-якого тексту з необхідним ступенем еквівалентності. Такі моделі є умовними і не обов'язково відображають реальні дії перекладача в процесі створення тексту перекладу. Більшість з них має обмежену пояснювальну силу і не претендує на те, що на їх основі можна досягти реального перекладу будь-якого тексту з необхідним рівнем еквівалентності (12).

Наразі найпоширенішими гіпотетичними моделями процесу перекладу є ситуативна, семантична, трансформаційна, семантико-семіотична, теорія закономірних відповідностей, комунікативно-функціональна, інформативна, теорія рівнів еквівалентності і таке інше. Кожна з цих моделей акцентує на певні аспекти або аспекти перекладу. Серед усіх розглянутих теорій, теорія рівнів еквівалентності найбільш підходить для перекладу з української мови на арабську, оскільки вона спрямована на збереження мети комунікації на всіх рівнях і враховує як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори.

Суть цієї теорії полягає у можливому обмеженні повного збереження змісту оригіналу у перекладі через відмінності у системах джерела і мови перекладу та особливості текстового створення на обох мовах. Тому перекладацька еквівалентність може базуватися на збереженні (і відповідно втраті) різних елементів змісту, які містяться в оригіналі.

І. В. Корунець виділяє 5 основних рівнів еквівалентних відносин між текстами оригіналу та перекладу для досягнення перекладацької еквівалентності: 1) рівень цілі комунікації; 2) рівень опису ситуації; 3) рівень повідомлення; 4) рівень висловлення;

5) рівень мовних знаків (слово). На будь-якому з цих рівнів еквівалентності переклад може забезпечити міжмовну комунікацію, зберігаючи мету комунікації та спосіб її досягнення через ідентифікацію певної ситуації (15).

Перший тип (еквівалентність на рівні мети комунікації): Посоромився б – *عيبٌ عليك*

Очевидно, мета комунікації тут - виразити негативні емоції мовця щодо співрозмовника. У перекладі використано типову фразу для виявлення обурення в арабській мові, хоча слова не відповідають оригіналу.

Другий тип (еквівалентність на рівні опису ситуації): Він зняв трубку – *أجاب على الهاتف*. Цей тип характеризується дещо більшою спільністю змісту різномовних текстів (18). Загальна частина змісту обох текстів не тільки передає однакову мету комунікації, але і відображає одну і ту ж позамовну ситуацію, хоча використані в обох текстах мовні одиниці непорівнянні.

Третій тип (еквівалентність на рівні способу опису ситуації): Обережно, скло – *قابل للكسر*.

При такому перекладі зберігаються загальні поняття, використані для опису ситуації у вихідному тексті, а також зберігається мета комунікації і враховується контекст ситуації. Однак синтаксична структура і конкретні слова перекладу можуть відрізнятися від оригіналу.

Четвертий тип (еквівалентність на рівні структурної організації висловлювання): Я повідомив йому про те, які почуття я відчуваю перед нею – *أخبرته عن مشاعري تجاهها*.

При такому перекладі враховується інваріантність синтаксичних структур оригіналу і перекладу, що означає, що значна частина синтаксичних зв'язків оригіналу зберігається в перекладі. Хоча еквівалентності окремих слів не спостерігається, зберігається семантика, виражена через мовні структури та їх взаємозв'язки.

Тип (еквівалентність на рівні мовних знаків): Лист написано на арабській мові – *الرسالة مكتوبة باللغة العربية*.

У цьому типі еквівалентності зберігаються всі змістовні компоненти для повної перекладацької еквівалентності: ціль комунікації, опис однакової ситуації, зміст повідомлення, значення синтаксичних структур та значення слів. Таким чином, досягається максимальний ступінь близькості між змістом оригіналу і перекладу.

I. В. Корунець розробив універсальну типологію семантичних станів, яка підказує перекладачеві, в яких межах і яку частину змісту вихідного тексту можна або не можна вільно переформулювати. Це допомагає зрозуміти, що мету комунікації не можна жертвувати ні при яких умовах. Однак важливо враховувати, що еквівалентність на рівні мети комунікації не завжди є кращою, ніж еквівалентність на рівні мовних знаків. Вибір підходящого типу еквівалентності перекладу залежить від конкретної ситуації та характеру змісту оригіналу (15).

В цілому ця теорія дозволяє перекладачеві визначити, який ступінь близькості до оригіналу він може досягти в кожному конкретному випадку.

На сьогоднішній день існує недостатньо розвинутий ряд спеціальних теорій перекладу. Серед них особливу увагу дослідників привертають проблеми перекладу науково-технічних та газетно-інформаційних матеріалів, що мають велике теоретичне й практичне значення. Особливо важливою у цих дослідженнях є проблема перекладу фразеологізмів.

Одними з найбільш складних для перекладу є фразеологізми, що базуються на сучасних реаліях. Деякі з них швидко стають відомими і поширюються, входячи до міжнародних словників сучасної культури. Наприклад, “схожі як дві краплі води» – *إنه لأشبهه به من الثمرة بالثمرة* (схожі один на одного, як два фініка).

Фразеологічні одиниці переводять двома способами: фразеологічний переклад; нефразеологічний переклад.

Фразеологічний переклад – це використання в тексті перекладу стійких одиниць, частково або повністю еквівалентних в іншій мові. Фразеологічний еквівалент – це фразеологізм на мові переказу, рівноцінний перекладній одиниці. Наприклад, “швидше вітру» – *أسرع من الريح*. Неповний еквівалент – це одиниця мови, яку перекладають, яка співвідноситься з фразеологізмом вихідної мови не у всіх значеннях.

Наприклад, **أثقل من الزاويق** (важче ртуті) – має значення, як фізична тяжкість, так і моральні труднощі. Відносний фразеологічний еквівалент – невеликі зміни форми, зміна синтаксичної форми, інша морфологічна співвіднесеність. Наприклад, **حيا من ضب** (живучий як ящірка) – живучий, як кішка.

Індивідуальний еквівалент – творчо перекладна одиниця. Вона не відтворюється в мові, є індивідуальною словотвірною одиницею перекладача. Нефразеологічний переклад передає значення фразеологізму за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів. До нього звертаються в тих випадках, коли немає фразеологічного еквіваленту або їм можна скористатися в даному контексті. Наприклад, **المنة تهدم الصنيفة** (докір руйнує добру справу).

Отже, бачимо, що переклад з арабської та українську мову становить певні труднощі у перекладача.

Висновки за 2 розділом

У ході аналізу фразеологічних одиниць та їх перекладу було виявлено, що цей процес є складним завданням для перекладача через різноманітність структур, семантичних нюансів та культурних відтінків між мовами. Визначено п'ять типів еквівалентності, які допомагають відтворити зміст та виразність фразеологічних конструкцій у перекладі.

Варто зазначити, що залежно від контексту та особливостей фразеологізму, перекладач може обирати між фразеологічним та нефразеологічним перекладом. Фразеологічний переклад передбачає використання стійких фразеологічних одиниць, які є еквівалентами в іншій мові. У разі відсутності фразеологічного еквіваленту може застосовуватися нефразеологічний переклад, що базується на лексичних аналогах та вираженнях.

Більшість фразеологічних одиниць мають свої унікальні емоційно-експресивні відтінки та культурні відмінності, які важливо враховувати при перекладі. Тому вибір методу перекладу та вибір конкретного еквіваленту повинні ґрунтуватися на ретельному аналізі мовних, культурних та семантичних особливостей тексту.

Загалом, вивчення перекладу фразеологізмів відкриває широкі перспективи для розвитку теорії та практики перекладу, дозволяючи краще розуміти складнощі цього процесу та вдосконалювати методи перекладу відповідно до сучасних вимог і стандартів.

ВИСНОВКИ

Отже, в ході нашого дослідження ми розглянули, що фразеологія - це окремий розділ мовознавства, що вивчає стійкі комбінації мови. Фразеологія також описує сукупність стійких висловів у мові загалом, у мові конкретного автора, у мові окремого художнього твору і т. д.

Як самостійна лінгвістична дисципліна, фразеологія з'явилася недавно. У мовознавців немає єдиної точки зору на те, що таке фразеологізм, і тому немає єдності у розумінні складу цих одиниць у мові. Деякі дослідники включають до фразеології всі її стійкі комбінації, тоді як інші розглядають лише певні групи.

Фразеологія - дуже складне явище, вивчення якого потребує власних методів дослідження, а також використання даних інших наук - лексикології, граматики, стилістики, історії мови, історії, філософії, логіки, країнознавства, лінгвокультурології та інших.

Фразеологізми української та арабської мов знаходяться між собою в різних лексико-семантичних відносинах, які проявляються, як правило, у вигляді подібностей і розбіжностей, лінгвістична природа яких найбільш рельєфно виявляється при встановленні лексико - семантичної еквівалентності між фразеологізмами української та арабської мов.

Складність передачі фразеологічних одиниць на іншій мові полягає в самантизації, тобто виявленні значення, символіки та функції в даному контексті, так і в плані вираження, тобто в пошуку адекватних по образності, значенням і стилістичним забарвленням обертів.

Теоретики перекладу вважають, що відтворення фразеології є для перекладача значні труднощі ще і тому, що часто існує небезпека прийняти фразеологічну одиницю за вільне поєднання слів або, з характеру образу, неправильно витлумачити його значення.

Прислів'я і приказки можуть бути передані на іншій мові способами, аналогічними тим, які використовуються при передачі реалій. Насамперед, це

переклад фразеологічних одиниць за допомогою паралелей в мові перекладу, повністю або частково співпадаючих з ними на вихідній мові.

Згідно з проведеним нами зіставним аналізом фразеологічних одиниць, ми можемо зробити висновок, що повна міжмовна еквівалентність фразеологізмів є рідкісним явищем, особливо між далекими мовами, де зменшується кількість ідентичних фразеологічних відповідників.

Виокремлені приклади підтверджують, що лексеми та фраземи, пов'язані з концепціями "ДОБРО" та "ЗЛО", знаходять своє відображення у фразеології. Основні засоби виразності арабських і українських фразеологізмів, які об'єднані цими концептами, включають такі стилістичні прийоми, як епітет (тавтологічний, уточнюючий та метафоричний), порівняння, метафора та парафраза. Синтаксичні засоби репрезентації досліджуваної опозиції виявляються різними синтаксичними одиницями: словосполученнями, різними структурно-семантичними типами речень, а також конструкціями, які ускладнюють структуру речень (наприклад, однорідними членами речення, зверненнями тощо).

Дослідження типів міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць надає можливість зрозуміти їхнє когнітивне навантаження, ретроспективне буття та сучасне функціонування. Семантичний континуум фразеологічних одиниць відображає становлення національної специфіки фразеологізмів, їх образотворчу спроможність та етимологічні витоки.

Адекватність міжмовних співвідношень фразеологічних одиниць визначається глибоким когнітивним аналізом цих одиниць у мові оригіналу та мові перекладу. Під час цього аналізу враховуються не лише семантичні й синтаксичні особливості фразеологічних виразів, але й їхні культурні, історичні та соціокультурні контексти. Глибокий когнітивний аналіз допомагає перекладачеві краще розуміти значення та функції фразеологічних одиниць у мові оригіналу, щоб забезпечити точне й адекватне відтворення їхнього змісту й ефективного функціонування у мові перекладу.

Отже, бачимо, що переклад з арабської та українську мову становить певні труднощі у перекладача.

PE3IOME

يتم تحديث التركيب اللغوي للغة العربية باستمرار بسبب الاستخدام النشط للظواهر السابقة في سياقات مختلفة. تتطور اللغة باستمرار، وتعكس التعبيرات تعكس التعبيرات العربية الثراء المعجمي والثقافي للمجتمع الوطني المعني إنها تتغير ديناميكياً وفقاً للتغيرات الاجتماعية والثقافية. هذه التغيرات وظلال الحياة والاتجاهات الثقافية ويُنظر إليها على أنها انعكاس للون الوطني والظلال العاطفية.

تعمل دراسة الوحدات اللغوية على توسيع فهمنا للعالم البشري، وتساهم في تنمية احترام الثقافة، وتجديد ترسانتنا اللغوية بتعبيرات تعبيرية فريدة وتساهم في فهم أفضل للظواهر المعقدة.

، إن معرفة هذه التعبيرات الفريدة للحكمة الشعبية وفهمها أثناء إدراك الأعمال الفنية والأدبية والإعلامية المختلفة وكذلك استخدامها الصحيح، يعكس ارتباطنا العاطفي بلغتنا الأم.

علم العبارات لا يعلمنا الكلام فحسب، بل يصوغ أخلاقنا ويثقفنا بمساعدة الأقوال الحكيمة الواردة في الأمثال والأقوال والأقوال، التي تكشف لنا أعماق اللغة.

في الآونة الأخيرة، اجتذبت العبارات المزيد والمزيد من الاهتمام من الباحثين اللغويين والمؤرخين والكتاب. وهذا أمر مفهوم، لأنه مصدر مهم لدراسة الجوانب الثقافية والتاريخية لحياة الناس.

، تتميز العبارات بالصور، والتي تتجلى في تحويل مجموعات الكلمات المستقرة إلى تعبيرات هيكلية وعبارات جديدة مما يؤدي إلى ظهور دلالات مختلفة ومعاني إضافية. تحتل مشكلة ترجمة الوحدات اللغوية أحد الأماكن الرائدة في أبحاث هناك عدد كبير من المواد المخصصة لدراسة الوحدات اللغوية، والتي يتم فيها النظر في طرق مختلفة. الترجمة الحديثة الغرض من تظل دراسة استخدام الوحدات اللغوية في اللغة العربية وطرق ترجمتها موضوعاً لم تتم دراسته بعد. لترجمتها عملنا هو دراسة خصوصيات استخدام الوحدات اللغوية في اللغة العربية وطرق ترجمتها.

وفقاً للغرض من العمل ، يجب حل المهام التالية

النظر في مفهوم الوحدات اللغوية.

لتحليل مجموعات الوحدات اللغوية، وظائفها كموضوع للبحث اللغوي؛

تميز التلوين التعبيري والأسلوبي للوحدات اللغوية؛

تعرف على خصوصيات عبارات اللغة العربية؛

للتحقيق في أنواع الارتباطات اللغوية للوحدات اللغوية للدلالة على مفاهيم الخير والشر في اللغات العربية

والأوكرانية الحديثة؛

تحليل طرق ترجمة الوحدات اللغوية من اللغة العربية

موضوع الدراسة هو عبارات اللغة العربية.

موضوع الدراسة هو خصوصيات استخدام الوحدات اللغوية في اللغة العربية وطرق ترجمتها.

طريقة المقارنة، طريقة التجاور: طرق البحث

يتكون عمل الدورة من مقدمة وقسمين من الجزء الرئيسي والاستنتاجات وقائمة المصادر المستخدمة. هيكل العمل.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л.Є., Горчинська Л.В., Пустовіт Т.М. Особливості вивчення фразеологізмів у викладанні української мови як іноземної / Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. “Соціальні комунікації”. Херсон. Том 30(69) №4, 2019.
2. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків, 1999. 210 с
3. Баран Я. А. Фразеологія в системі мови. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 176 с.
4. Баранник Д. Х. Фразеологія в усному монологічному мовленні. Питання мовної культури. К. : Наукова думка, 1968. № 2. С. 34–38.
5. Білоноженко В. М. Питання тлумачення фразеологічних одиниць. Культура слова. 1983. Вип. 26. С. 90–93
6. Васецька О.І. Система і структура східнослов'янських мов. Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010.
7. Головенець М. В. Фразеологізми з компонентом-зоонімом в арабській мові. URI: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/4281>
8. Горчинська Л.В., ЕльТахраві Абдель Рахман Рашад. Фразеологізми української та арабської мов. Спільне та відмінне. Вінницький національний технічний університет, 2021.
9. Забіяка В. А. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практ. посіб. К.: ВЦ “Академія”, 2012. 304 с.
10. Задко Т. П. Переклад арабських фразеологізмів з національнокультурним компонентом. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності “ Львівський філологічний часопис”, 3, 2018. С. 96-100
11. Єрченко П.Г. Класифікація фразеологічних одиниць. У зб.: Іноземна філологія. Вип.107. 1994. 116 с.
12. Іваницька М. Л. Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень. Українське мовознавство. Київ: ВПЦ “Київський університет”. 2011
13. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): (підручник). Вінниця: Нова книга, 2001. 448 с.

14. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К., 2005.

15. Кочерган М.П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації / Проблеми зіставної семантики. Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 1999р. К., 1999. с. 42 – 45.

16. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства: Підручник. К.: Видавничий центр “ Академія”, 2006. 424с.

17. Покровська І. Критерії класифікації фразеологізмів у працях турецьких лінгвістів. Сходознавство, (38), 2007. С. 114–118

18. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. К. : Наукова думка, 1973. 278 с.

19. Субх А., Субх М. Курс граматики арабської мови: Підручник. К., 2006.

20. Сучасний українсько-арабський словник. Упорядники Алі Субх та Юрій Кочержинський. Київ : Дуліби, 2018. 19 с.

21. Терещенко Т. В. Культурологічна інформація як основний фактор декодування фразеологізмів. Наукові записки Національного університету “ Острозька академія”: серія “ Філологія”, 2(70), 2018. С. 217-219.

22. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови. Т.1-2. К.: Вища Школа, 1984. Т.1.: 304 с., Т.2.: 304 с.

23. Ядловська Н. Фразеологічний матеріал української мови в чужомовній аудиторії. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів, 2007. С.122-125.

24. Fahmi, M. (2016). A Cross-Cultural Study of Some Selected Arabic Proverbs and their English Translation Equivalents: A Contrastive Approach. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 2, 51-57.

25. Ghariani Baccouche, M. (2007). Arabic phraseology. *Phraseology: an international handbook of contemporary research*, 752-759.

26. Muhammad Al-Sulaiman Al-Sudais (1976). A critical and comparative study of modern najdi Arabic proverbs. Saudi Arabia.